

UTICAJ PRIVATIZACIJE NA POSLOVANJE PRIVREDNIH SUBJEKATA I EKONOMSKI RAST SRBIJE

*Dr Ivan Stošić, Institut Ekonomskih nauka, Beograd
Dr Zvonko Brnjas, Beogradska Bankarska Akademija, Beograd
Dr Predrag Dedeić, Beogradska Bankarska Akademija, Beograd*

Rezime. *U Srbiji ni posle 20 godina sprovođenja privatizacije, po više različitih osnovnih modela i zakona, ovaj proces nije završen. Pri tome mnoga od inicijalnih očekivanja su izneverena, a do sada ostvarene privatizacije nisu radikalno unapredile poslovanje značajnog broja privatizovanih preduzeća. Procesi privatizacije i restrukturiranja imali su posebno negativni efekat na kretanje zaposlenosti. Ipak, Srbija mora da končano završi proces svojinske transformacije, kako bi dostigla standarde koji bi joj omogućilo članstvo u EU, što je nesumljivo strateški cilj broj jedan naše zemlje.*

Ključne reči: *privatizacija, poslovno restrukturiranje, privredni razvoj, konkurentnost*

THE IMPACT OF PRIVATIZATION ON THE ECONOMIC ENTITIES' OPERATIONS AND ECONOMIC GROWTH OF SERBIA

Resume. *In Serbia, not even after 20 years of implementing privatization, according to several different basic models and laws, this process has not been successfully completed. Apart from that, many of initial expectation from privatization remain unrealized and in substantial number of privatized firms there is no evidence of considerable enhancement of current business performances. Privatization and restructuring have negative impact on employment. However, Serbia has to complete the process of privatization in order to achieve the standards for EU joining, that is the number 1 goal of our country.*

Key words: *privatization, restructuring economic development, competitiveness*

Uvod

U Srbiji proces sprovođenja privatizacije, po više različitih osnovnih modela i zakona, nije završen, iako je započet davne 1989. godine. Istovremeno, dosadašnji tok procesa privatizacije prate brojne kontraverze vezane za način odvijanja, ostvarene rezultate i post privatizacione efekte, kao i nedoumice u pogledu daljeg načina odvijanja i konačnog završetka privatizacije realnog sektora privrede Srbije.

Imajući navedeno u vidu, rad će pokušati da pruži, makar delimičan, odgovor na neka od pitanja vezana za ocenu dosadašnjih efekata privatizacije na razvoj privrede Srbije, odnosno da li i kako, posebno u uslovima postojeće globalne ekonomske krize, treba modifikovati koncept privatizacije, da bi se obezbedio održivi privredni razvoj u narednom razdoblju.

Napredak u procesu tranzicije Srbije

Pored postignutog napretka, nakon više od osam godina sprovođenja tranzicionih reformi (zasnovanih uglavnom na principima utvrđenim Vašingtonskim konsensusom), mnogi od željenih i očekivanih ciljeva još uvek nisu ostvareni. Nažalost, mnoga od inicijalnih očekivanja da će tranzicione reforme, a posebno privatizacija i restrukturiranje preduzeća, omogućiti radikalno unapređenje ključnih performansi privrede, ostala su u velikoj meri izneverena. Pri tome, početni entuzijazam i vera da će reforme omogućiti brzi privredni napredak, sve više, a sa sve većim brojem tranzicionih gubitka, zamenjuju pesimizam, pa i brojni zahtevi za preispitivanje i reviziju celokupnog procesa privatizacije.

Ukoliko bi se, za analizu ostvarenog napretka u procesu tranzicije koristili parametri i ocene EBRD [1], moglo bi se konstatovati da se Srbija sa prosečnom ocenom 2,9 (na skali od 1 do 4) nalazi među zemljama koje su ostvarile najmanji napredak. Od Srbije su u regionu, prema ocenama EBRD, uspešnije Hrvatska, Albanija i Makedonija, zatim Bugarska i Mađarska.

Tranzicione reforme u Srbiji (posebno one vezane za strukturno prilagođavanje) odvijaju se dosta sporo i po principu «kreni, stani». Posmatrano po pojedinim ključnim oblastima od značaja za proces tranzicije ostvareni rezultati su vrlo različiti. Srbija je najbolje rezultate ostvarila u oblasti liberalizacije cena, trgovine i deviznog kursa, privatizacije malih preduzeća, kao i u reformi bankarskog sistema. Najmanji napredak učinjen je kod primene i usvajanja politike konkurencije, te razvijanja tržišta kapitala i nebankarskih finansijskih institucija.

Kada je u pitanju privatizacija, u oblasti aukcijske privatizacije realnog sektora privrede Srbije, prema izveštaju EBRD, ostvareni su solidni rezultati, ocena 3,7 (na skali od 1 do 4). Za razliku od toga, u oblasti privatizacije velikih preduzeća postignuti rezultati su skromniji (2,7), a najmanji napredak je učinjen u oblasti restrukturiranja najslabija (ocena 2,3).

Karakteristično je da EBRD od 2006. godine ne uočava nikakav napredak u oblasti privatizacije i restrukturiranja preduzeća u Srbiji, a utvrđeni rok za završetak privatizacije preduzeća sa društvenim kapitalom se do sada više puta menjao i produžavao.

Ostvareni rezultati u procesu privatizacije realnog sektora Srbije

Procesi privatizacije (i restrukturiranja) preduzeća bili su jedan od prioriteta u sprovođenju tranzicionih promena u Srbiji, s obzirom da su oni smatrani kao ključno sredstvo za poboljšanje konkurentosti preduzeća i ukupnih performansi privrede. Međutim, proces privatizacije u Srbiji odvijao se sporije od očekivanog, a ostvareni rezultati nisu u potpunosti zadovoljavajući.

Mada same brojke ne znače sve, posmatrano po osnovnim pokazateljima, proces privatizacije realnog sektora Srbije karakterišu sledeći pokazatelji: u periodu 2002-2009. godine tenderskom i aukcijskom privatizacijom, te prodajom iz portfelja Akcijskog fonda, prodato je ukupno 2 337 preduzeća, ostvaren je prihod od 2,7 milijardi EUR, ugovoreno je 1,4 milijarde EUR za investicije i 276,7 miliona EUR za socijalne programe [2].

Tabela 1. Ostvareni rezultati u procesu privatizacije 2002-2009. godine u Srbiji

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	Ukupno
Broj prodatih preduzeća	212	637	237	305	270	315	269	92	2 337
Broj zaposlenih u hiljadama u prodatim preduzećima	37,5	76,8	39,4	58,7	56,1	46,4	23,2	8,5	336,6
Prodajna cena (u mil. EUR)	319,3	839,8	154,8	375,4	267,0	415,1	264,9	80,6	2 716,9
Ukupne investicije (u mil. EUR)	320,2	319,8	100,1	101,1	300,4	125,5	65,7	42,8	1 410,6
Socijalni program (u mil. EUR)	145,8	128,3	2,6	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	276,7

Izvor: Bilten javnih finansija Republike Srbije* Podaci za period januar-novembar 2009. godine

Početak 2010. godine (ne računajući još oko 200 preduzeća čiji su osnivači bila preduzeća iz bivših republika SFRJ) za privatizaciju je „ostalo“ oko 500 uglavnom malih i mikro preduzeća (za većinu od njih su već bile zakazane aukcije koje su se završile bez uspeha) i preduzeća kod kojih su raskinuti kupoprodajni ugovori. Procenjuje se da izvesne izgleda za uspešnu privatizaciju ima tek polovina od preostalih neprivatizovanih društvenih preduzeća, dok će druga polovina morati da ide u likvidaciju.

Osim toga, nprivatizovano je ostalo oko 100 većih preduzeća, za koja nije postojalo interesovanje za kupovinu od strane potencijalnih investitora (ili kod kojih je, zbog neraščišćenih imovinsko-pravnih odnosa, privatizacija bila usporena), a koji su od većeg značaja za privredu i lokalne samouprave u kojima posluju.

Za okončanje privatizacije, pored društvenih preduzeća, neophodno je privatizovati i preduzeća sa državnim kapitalom, koja uglavnom čine javna komunalna preduzeća i manji broj velikih javnih preduzeća. Od posebnog značaja za završetak strukturnih reformi i razvoj efikasne privredne strukture je privatizacija velikih javnih preduzeća od strateškog interesa za državu (posebno „Telekom Srbija“, „Elektroprivreda Srbije“, itd.) oko čije dalje privatizacije ne postoji ni jasan koncept, niti konsensus oko dinamike sprovođenja.

Efekti procesa privatizacije na poslovanje privrednih subjekata

Dosadašnja iskustva u pogledu efekata izvršenih privatizacija (i restrukturiranja) su različita i kreću se u širokom rasponu od nepovoljnih do povoljnih efekata:

- Značajan broj privatizacija bio je potuno neuspešan. Naime, Agencija za privatizaciju je u postupku kontrole (koji traje 1-2 godine za aukcijsku i do 5 godina za tendersku privatizaciju) raskinula ugovore sa oko 25% do sada privatizovanih preduzeća. Neposredni povod za raskid ugovora su često bili štrajkovi, čiji je broj eskalirao krajem 2009. i posebno početkom 2010. godine. Osnovni uzroci raskida ugovora su bili neplaćanje ugovorene cene (i/ili investicionog programa) i neobezbeđenje kontinuiteta proizvodnje i isplata zarada zaposlenim. Nakon toga, većina ovih preduzeća se našla u još težem finansijskom i poslovnom položaju, sa vrlo slabim izgledima na oporavak;
- Nažalost, broj neuspešnih privatizacija je još veći. Brojni novi vlasnici, mada su ispunili obaveze predviđene ugovorom o kupoprodaji, nisu bili u stanju i/ili nisu bili zainteresovani da obezbede normalno funkcionisanje kupljenih preduzeća, s obzirom da je privatizacija, u ne malom broju slučajeva, bila motivisana sticanjem imovine, a ne rastom obima poslovanja. Takođe, brojni novi vlasnici, ne retko potpuno bez iskustva u poslovanju kupljenim preduzećima, nisu bili u stanju da unaprede njihovo poslovanje. U ovakvim situacijama, tekuće

poslovanje bilo ugroženo ili je pak dolazilo do gašenja doskorašnje proizvodne aktivnosti. Iskustva u pogledu izvršenih privatizacija u pojedinim mestima Srbije su izrazito nepovoljna, jer je došlo da gašenja proizvodne aktivnosti u gotovo svim privatizovanim preduzećima u ovim mestima;

U pojedinim privatizovanim preduzećima došlo je do određenih, uglavnom operativnih promena usmerenih prevashodno ka racionalizaciji broja zaposlenih. Aktivnosti su uglavnom bile usmerene na otpuštanju viška zaposlenih, a bez posla su ostajali najčešće manje kvalifikovani i administrativni radnici. Zahvaljujući tome smanjeni su ukupni troškovi poslovanja i povećana je produktivnost. Ipak treba istaći činjenicu, da povećanje konkurentnosti, bazirano isključivo na smanjenju zaposlenosti i nižim izdvajanjima za troškove radne snage, ne može biti jedina dugoročna strategija za ostvarivanje višeg nivoa konkurentnosti;

- Promene u pojedinim, posebno velikim “strateškim” preduzećima, u prvom redu su bile usmerene ka prevazilaženju finansijskih teškoća, a pre svega velike zaduženosti i nelikvidnosti. Tek nakon finansijske konsolidacije, koja zahtevala značajna sredstva i vreme, mogu se očekivati veća ulaganja u modernizaciju i osavremenjavanje proizvodnje. U mnogim od ovih preduzeća nivo konkurentnosti još uvek nizak;

- U oblasti restrukturiranja preduzeća (oko 70 nekada velikih i/ili značajnih društvenih preduzeća) ostvareni su uglavnom skromni rezultati, mada je upravo ozdravljenje ovih preduzeća od ključne važnosti za dinamiziranje privredne aktivnosti, posebno u pojedinim gradovima, regionima (u kojima su ova preduzeća nosioci privredne aktivnosti), a i na nivou zemlje u celini.

- Osnovni strategijski pravci privatizacije kroz restrukturiranje bili su: a) finansijsko restrukturiranje (pre svega otpust, pa i otpis, dugova prvenstveno prema državi i javnim preduzećima u državnom vlasništvu), b) restrukturiranje radne snage – smanjivanje viškova zaposlenih (zasnivano uglavnom na tzv. pasivnim merama politike zapošljavanja, u kojima su otpremnine i novčane naknade finansirane od strane države, bili glavni instrument rešavanja problema viškova lica i c) organizaciono restrukturiranje (prvenstveno fragmentacija preduzeća i pojedinačnu prodaju delova preduzeća ili imovine- zajedno sa zaposlenima, te izdvajanje «non-core» delatnosti u samostalna preduzeća);

- U određenom broju preduzeća (pre svega onih privatizovanih od strane «pravih» inostranih investitora) došlo je do značajnijih unapređenja, koji se ogledaju u kompletnoj promeni “anatomije i fiziologije” poslovanja analogno svetskim standardima. Značajno je unapređen i inoviran poslovni portfolio, izvršena su ulaganja u modernizaciju proizvodne tehnologije, poslovanje se zasniva na marketing konceptu, a ova preduzeća sve više orijentišu ka izvozu, pre svega na okolna, ali i druga strana tržišta. Nažalost, broj takvih preduzeća nije visok.

Efekti privatizacije na privredni rast

Efekti procesa privatizacije na privredni rast analizirani su u periodu od početka privatizacije po sadašnjem modelu (2002. godina) do 2008. godine. Naime, prevashodno pod uticajem svetske finansijske krize u 2009. godini došlo je do pada obima privredne aktivnosti i pogoršanja gotovo svih osnovnih makroekonomskih pokazatelja poslovanja.

Pokazatelji privrednog rasta, odnosno osnovnih makroekonomskih kretanja u Srbiji u periodu 2002-2008. godina su sledeći:

Tabela 2. Pokazatelji osnovnih privrednih kretanja u Srbiji u periodu 2002-2008. godine [3]

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
BDP							
BDP – realni rast u %	3,9	2,4	8,3	5,6	5,2	6,9	5,4
Bruto domaći proizvod u mlrd. EUR	16,0	17,4	19,0	20,4	23,5	29,5	34,3
Privredna aktivnost							
Industrija-stopa rasta u %	1,8	-3,0	7,1	0,8	4,7	3,7	1,1
Poljoprivreda-stopa rasta u %	-3,4	-7,2	19,5	-5	-0,3	-8,1	8,5
Građevinarstvo-stopa rasta u %	12,7	6,3	9,8	5,8	10,9	18,9	4,9
Saobraćaj, obim usluga-stopa rasta u %	6,9	5,0	4,7	4,4	5,9	6,9	1,1
Realni promet robe na malo-stopa rasta u %	23,9	10	17,9	26,5	7,9	22,6	5,9
Spoljnotrgovinska razmena i SDI							
Izvoz u mil. Eur	2 870	2 441	2 832	3 608	5 102	6 432	7 428
Uvoz u mil. Eur	5 957	6 586	8 623	8 439	10 463	13 507	15 580
Strane direktne investicije u mil. Eur	502,2	1205,7	776,6	144,6	3492,2	1820,8	1812,1
Cene							
Cene na malo-stopa rasta u %	19,5	11,7	10,1	16,5	12,7	6,8	10,9
Tržište rada							
Zaposleni u 000	2 067	2 040	2 051	2 069	2 026	2 002	1 999
Neto zarade-stopa rasta u %	29,9	14,0	11,1	6,8	11,4	14,1	3,9
Nezaposleni u 000	904	945	970	991	1 011	851	794

Izvor: Podaci RZS

Analizirajući pojedine ključne pokazatelje osnovnih ekonomskih trendova u periodu 2002-2008. godina, može se konstatovati sledeće:

- U analiziranom periodu ostvaren je dinamičan rast bruto domaćeg proizvoda (BDP), što je uglavnom determinisano rastom tzv. tercijalnog sektora (usluga), zatim porastom spoljnotrgovinske razmene, kao i snažnom unutrašnjom tražnjom i rastom investicija. Dinamiziranju privrednog rasta je značajno doprineo visok priliv stranog kapitala po različitim osnovama (krediti, «green-field» i portfolio investicije, donacije itd.) u ukupnom iznosu od čak oko 62 milijarde USD.

Nažalost, postojeći nivo BDP je još uvek za oko 20% niži nego u 1990. godini, a BDP po glavi stanovnika (od oko 4 661 EUR u 2008. godini) je među najnižim u regionu. BDP po glavi stanovnika, prema paritetima kupovne moći, (EU-27=100) iznosi 34, što je među najnižima u Evropi i ukazuje da Srbija ima za oko 3 puta nižu vrednost BDP po glavi stanovnika u odnosu na prosek Evropske unije. Srbija je na nešto nižem nivou u odnosu na Bugarsku i nešto višem nivou u odnosu na Makedoniju.

– Rast «klasičnih» sektora privrede - industrije i poljoprivrede bio je znatno sporiji od porasta ukupnog BDP. Pri tome, uočavaju se značajne oscilacije od godine do godinu, ali ne i vidni pomaci. Poljoprivredna proizvodnja ostala je prevashodno zavisna od klimatskih faktora. Nivo industrijske proizvodnje je u analiziranom periodu 2002-2008. godina povećan za oko 15%, dok je rast građevinarstva iznosio oko 71%.

- Tokom analiziranog razdoblja osetno je povećan obim spoljnotrgovinske robne razmene i ona je u 2008. godini iznosila 33 972,0 miliona USD (ili višestruko više nego u 2002. godini). Rast spoljnotrgovinske razmene determinisan je snažnim rastom izvoza, ali, nažalost, i prevashodno enormnim porastom uvoza, što je rezultovalo konstantnim i, iz godine u godinu, sve većim spoljnotrgovinskim deficitom. Ostvareni deficit u poslednje dve godine, a naročito u 2008. godini (kada je iznosio čak 12 026,3 miliona USD), nije na dugi rok ekonomski izdrživ i zajedno sa previsokom javnom potrošnjom, predstavlja glavni potencijalni izvor makroekonomske nestabilnosti.

Izvozna konkurentnost Srbije je značajno poboljšana u analiziranom razdoblju, ali je učešće izvoza u BDP i dalje nisko i ispod je svetskog proseka. Nedovoljno efikasne strukturne reforme i procesi privatizacije nisu doveli ni do radikalnijih promena u robnoj strukturi izvoza u kojoj dominiraju resursno intenzivni i radno intenzivni proizvodi.,

U 2008. godini u odnosu na 2002. BDP Srbije je osetno povećan, ali to nije imalo istovetan efekat na porast zaposlenosti. Naprotiv, kretanja na tržištu rada u Srbiji, prvenstveno zbog procesa privatizacije i restrukturiranja, karakteriše smanjenje broja zaposlenih. Srbija u periodu 2002-2008. godine ima ukupnu negativnu elastičnost zaposlenosti od 0,12, što znači da 1 procentni poen rasta BDP dovodi do pada ukupne zaposlenosti za 0,12 %.

- Ukupan broj zaposlenih smanjen je sa oko 2,1 milion u 2001. na oko 1,99 milion lica u 2008. godini. Srbija sa stopom zaposlenosti od oko 50% stanovništva radnog uzrasta značajno zaostaje za Evropskom unijom (u EU 27 prosečna stopa zaposlenosti iznosi 64,5%).

Stopa nezaposlenosti je veoma visoka, a problem zaposlenosti i zapošljavanja predstavlja jedan od najvećih ekonomskih i društvenih problema naše zemlje. Ukupan broj nezaposlenih krajem 2008. godine iznosio je 794 hiljada lica. Iako je, u odnosu na 2002. godinu, broj nezaposlenih nešto reduciran (najvećim delom zbog promene načina evidentiranja), Srbija ima znatno veću stopu nezaposlenosti stanovništva odnosu na Evropsku uniju (oko 7,5% u 2008. godini). Stopa nezaposlenosti u Srbiji iznosi 18,1% (odnosno prema anketi o radnoj angažovanosti i iz oktobra 2008. godine oko 15% - ILO definicija).

- Pokušaji, da se različitim statističkim metodama, utvrdi korelacija i zavisnost između proces privatizacije i osnovnih privrednih kretanja u Srbiji nisu urodili plodom. Stoga bi se moglo konstatovati da su privredna kretanja determinisana uticajem većeg broja faktora, među kojima privatizacija nije od statistički signifikatnog uticaja.

Pouke i budući izazovi

Proces tranzicije u Srbiji odvijao se na bazi «neo-liberalnog» modela reformi formulisanih pod snažnim uticajem MMF-a, iako ovaj model, posebno u svetlu svetske finansijske krize, ima brojne kritičare. Ekonomski problemi sa kojima se Srbija susreće, delom su posledica primene ovoga modela (ogroman uvoz, deficit platnog bilansa, itd.), ali značajnim delom su i posledica sporosti u sprovođenju ekonomskih reformi.

Jedna od oblasti, u kojima se svakako ispoljava prevelika sporost, je privatizacija. I dok je proces tzv. „male“ i „velike“ privatizacije praktično završen u svim zemljama centralne i istočne Evrope, privatizacija kod nas predugo traje, pri čemu je zavišetak još uvek daleko. Naime, iako se privatizacija društvenih preduzeća privodi kraju i verovatno će, uz izvesne izuzetke, bit okončana do kraj 2010. godine, privatizacija velikog korpusa državnih preduzeća, koji raspolaže sa velikim kapitalom, faktično još nije ni počela.

Privatizacija se, kao što je već istaknuto, ne smatraju ciljem, već ključnim sredstvom koje treba da omogući tranziciju ka tržišnoj ekonomiji, odnosno da omogući efikasno korporativno upravljanje, dinamiziranje i tehnološko modernizovanje proizvodnje, porast izvoza, te da doprinese unapređenju ukupne efikasnosti i efektivnosti privređivanja.

Ocene o toku i efikasnosti privatizacije su veoma podeljene. I dok jedni hvale, drugi oštro kritikuju dosadašnji proces privatizacije. Posebno oštre kritike se

upućuju na model privatizacije zasnovan na prodaji kapitala koji se primenjuje do 2002. godine. Veliki broj štrajkova krajem 2009. i početkom 2010. godine stavio je „pod lupu“ celokupni proces dosadašnje privatizacije. Gde je istina?

Nažalost, mora se konstatovati da je u pojedinim slučajevima privatizacija imala veoma negativne efekte na privrednu aktivnost. Mnoge privatizovane firme su „zatvorene“ ili su svele svoju aktivnost na minimum bez većih izgleda na oživljavanje poslovne aktivnosti, zaposleni ne primaju plate, ne uplaćuju im se doprinosi... Posebno nepovoljna situacija je u pojedinim mestima u unutrašnjosti Srbije, gde faktički „ništa ne radi“ i gde je kao posledica privatizacije „izgubljen“ veliki broj radnih mesta.

Takođe, ne retko se u pitanje se dovodi kredibilitet novih vlasnika, a privatizacije se isključivo vezuje za tajkune, nezakonito bogaćenje, pljačku, kupovinu nekretnina po „beneficiranim“ cenama, i sl. Javljaju se zahtevi (naročito u toku predizbornih kampanja) za generalno prispitivanje svih dosadašnjih privatizacija. Iako je utvrđeno da je deo preduzeća kupovan „prljavim“ novcem i da su strogi propisi vezani za poreklo novca, koji se koristi u privatizaciji, uvedeni tek 2007. godine, generalna revizija svih dosadašnjih privatizacija imala bi pogubne efekte. Naime, to bi bio izrazito loš signal svim stranim i domaćim investitorima i negativno bi se odrazio na investicionu klimu u dužem periodu. Naravno, ovakav stav ne podrazumeva da se, svuda gde je u procesu kontrole utvrđeno kršenja kupoprodajnog ugovora i anomalije u poslovanju, izvrši revizija privatizacije.

Takođe, posebno kada je reč o predstojećim privatizacijama preduzeća sa državnim kapitalom, a u cilju predupređivanja negativnih efekata, neophodno bi bilo da se pooštre propisi vezani za ispitavanje boniteta investitora, detaljno utvrde obaveze kupaca prema održanju kontinuiteta i načinu odvijanja poslovanja, kao i da se obaveze prema zaposlenim veoma detaljno preciziraju. Ovo tim pre, što mnoga od ovih preduzeća imaju širi javni značaj i problemi u njihovom poslovanju mogu imati multipikatorne negativne efekte (npr. kolaps komunalnih sistema, osetno podizanje cena komunalnih usluga, itd.).

Ne negirajući da su u privatizaciji u Srbiji registrovane brojne anomalije, čini se da je svaka generalizacija ocena efekata procesa privatizacije u Srbiji neumesna. Naime, u brojnim slučajevima privatizacija je bila uspešna, i imala je pozitivan odraz na privredna kretanja i efikasnost poslovanja.

Pri tome, ne treba zaboraviti da privatizacija predstavlja samo tek prvi korak (inicijalnu kapsilu) na dugom putu reformi koji treba da omogući unapređenje ukupne konkurentnosti i kvaliteta privređivanja preduzeća. Naravno, da su se sredstva ostvarena od privatizacije koristila isključivo za razvoj (a ne kao što je neretko bio slučaj za popunu «budžetskih rupa»), efekti na privredni rast bi bili znatno veći.

Nažalost, u uslovima globalne ekonomske krize dalje sprovođenje predstojećih (pre svega strukturnih) ekonomskih reformi neće biti ni malo lako, s obzirom da nije realno očekivati da će naša zemlja ostvariti značajniji privredni rast u narednom periodu od 1-2 godine, zbog očekivanog smanjenje priliva stranog kapitala, obima prometa u trgovini, spoljnotrgovinske razmene, kao i rasta nezaposlenosti...

Izbegavajući crno-bele ocene, ukupni sadašnji privredni ambijent Srbije, i pored vidnog napretka, još uvek se ne može oceniti kao zadovoljavajući, a privreda Srbije se suočava sa brojnim problemima, koje negativni efekti svetske finansijske krize još više pojačavaju [4]. Eksterno okruženje može da uspori dalji tok privatizacije, o čemu svedoče nedavno neuspešne privatizacije JAT-a, RTB Bor-a i sl., kao i ponuđene niske cene za kupovinu pojedinih „vrednih“ preduzeća.

Mada, globalno posmatano, procesi privatizacije nisu doprineli radikalnom povećanju obima industrijske proizvodnje, ipak, u pojedinim oblastima, procesi privatizacije i restrukturiranja su uticali na porast konkurentosti (i profitabilnosti), što je imalo pozitivan uticaj na rast BDP i posebno kretanje izvoza. Nažalost, privatizacija (kao što je i očekivano) imala je negativan efekat na kretanje zaposlenosti.

Ipak i pored svega, Srbija mora da odlučnije krene i konačno završi proces svojinske transformacije (uključujući tu i neumitno donošenje zakona o restituciji) [5], kako bi dostigla standarde koji bi joj omogućilo članstvo u EU, što je nesumljivo strateški cilj broj jedan naše zemlje.

Literatura

1. "EBRD Transition report", EBRD 2009.
2. "Bilten javnih finansija"- Ministarstvo finansija Republike Srbije, decembar 2009.
3. Podaci RZS saopštenje broj KC 301209 i druga saopštenja RZS
4. "Privatization and Restructuring Process of Serbian Economy", Stošić Ivan i koautori, "7th International Conference "Economic Integration, Competition and Cperation" Opatija - Croatia – april 2009.
5. "Results and challenges of privatization in real sector of Serbian economy" Stošić Ivan, Brnjas Zvonko, "International scientific conference: Contemporary Challenges of Theory and Practice in Economics; section Economic Policy and the Development of Serbia", Economic Faculty, University of Belgrade, 2007.